

**O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA TO'Y BILAN BOG'LIQ LEKSIK
BIRLIKLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI: TO'Y
MAROSIMLARI BILAN BOG'LIQ TURG'UN BIRIKMALAR TAHLILI
LINGUISTIC-CULTURAL STUDY OF WEDDING-RELATED LEXICAL
UNITS IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES: ANALYSIS OF STABLE
COMBINATIONS RELATED TO WEDDING CEREMONIES
ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ СВАДЕБНЫХ
ЛЕКСИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ В УЗБЕКСКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ:
АНАЛИЗ УСТОЙЧИВЫХ ВЫРАЖЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ СО
СВАДЕБНЫМИ ОБРЯДАМИ**

Uzakova Lola¹

¹Ingliz tili o'qituvchisi

lolauzakova82@gmail.com

*Oziq ovqat texnologiyasi va
muhandisligi xalqaro instituti,
Farg'ona davlat universiteti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada to'y bilan bog'liq turg'un birikmalarga ta'rif berilgan. O'zbek va ingliz to'y marosimlarini ifodalovchi turg'un birikmalar organib chiqilib ularning ma'nosiga xam tohtalib o'tilgan, shuningdek, to'y so'zi bilan bog'liq urf-odat va marosimlar keltirilgan va muhokama qilingan.*

Kalit so'zlari: *to'y, turg'un birikmalar, o'zbek, ingliz, leksema, nikoh, urf-odat, marosimlar*

Annotation: *The article describes the fixed phrases associated with the word wedding. Fixed combinations representing Uzbek and English wedding ceremonies have been organized and their meaning has been discussed, as well as traditions and ceremonies related to the word wedding have been presented and discussed.*

Key words: *wedding, fixed phrases, Uzbek, English, lexeme, marriage, tradition, ceremonies*

Аннотация: *В этой статье описаны устойчивые выражения, связанные со словом свадьба. Организованы устойчивые выражения, представляющие узбекский и английский свадебные обряды, и обсуждено их значение, а также представлены и обсуждены традиции и обряды, связанные со словом свадьба.*

Ключевые слова: *свадьба, устойчивые выражения, узбекский, английский язык, лексема, брак, традиция, обряды.*

TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYA

I son, Yanvar

Intoduction. To'y marosimlarni o'rganish boshida antropologiya bilan chambarchas bog'liq bo'lib, Jeyms Freyzer, Bronislav Malinovski yoki Klifford Geertz kabi yirik olimlar g'arbdan tashqari jamiyatlardagi marosimlar bo'yicha ko'plab asarlarini nashr etishgan. Emil Dyurkgeym lingvokulturologiya yo'nalishida tadqiqotlar olib bordi hamda to'y marosimlarining nazariy prizmasidagi asosiy qoidalarni belgilab berdi. G'arbga lingvomadaniyatda "ibtidoiy" tushunchasi paydo bo'ldi; masalan, antropolog Gordon Jorj lingvomadaniyatni "ba'zi diniy tuyg'u yoki g'oyalarni oqilona shaklda tashqi ko'rinishda ifodalashga qaratilgan xatti-harakatlar namunasi" deb ta'riflagan .

Methods. Kertserning "Ritual, Politics and Power" kitobida to'y marosimlari "ijtimoiy standartlashtirilgan va takrorlanuvchi ramziy xatti-harakatlar" sifatida talqin etilgan. To'y marosimlari o'tkaziladigan sohaga (ya'ni din), u faqat rasmiy mezonlarni, birinchi navbatda, marosimlarni tuzuvchi "yuqori darajada tuzilgan, standartlashtirilgan ketma-ketliklar"ni va marosimlar o'tkaziladigan "o'ziga xos ramziy ma'noga ega bo'lgan ayrim joylar va vaqtlarni" belgilab qo'ydi . Xuddi shunday, "to'y marosimi diniy xarakterga ega bo'ladimi yoki yo'qmi, ko'proq yoki kamroq qat'iy belgilangan ramziy harakatdir. Tanib bo'ladigan va takrorlanadigan naqsh yoki yo'nalish qo'shimcha ravishda qat'iy va takrorlanadigan naqshga muvofiq amalga oshiriladigan stilize qilingan, rasmiylashtirilgan harakatlarni o'z ichiga oladi. Masalan, Oksford ingliz lug'ati tomonidan taqdim etilgan ikkita ta'rif marosim va dindorlik o'rtasida zaruriy bog'liqlik yo'qligini taxmin qiladi. Buning o'rniga ular harakatlarning standartlashtirilgan ketma-ketligining rasmiy mezonlarini talab qiladilar . Aksariyat olimlar ushbu yoki shunga o'xshash ta'riflardan jamiyat a'zolari o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash uchun tushuniladigan marosimlarning integral funksiyasini ta'kidlash uchun foydalanganlar. Shu nuqtayi nazardan, Dyurkgeymning diniy hayotning boshlang'ich shakllari o'nlab yillar davomida bizning marosimlar haqidagi tushunchamizni sezilarli darajada shakllantirdi. Uning yondashuvi, masalan, uning tarkibiga emas, balki marosimning nimaga ruxsat berishi yoki imkon berishiga qaratilganligini ko'rsatish uchun "funktionalist" deb nomlanadi. Dyurkgeymga ko'ra, haqiqatan ham "to'y kabi marosimlar jamiyatlar uchun integratsiyani ta'minlaydi", ya'ni "xudoga sig'inish odamlar o'z jamiyatiga, o'zlarining o'zaro bog'liqligiga sig'inishning ramziy vositasidir". To'y marosimlari "kollektiv ongning eng muhim elementlarini jonlantirish"ga xizmat qiladi. Shunday qilib, muqaddas, pirovardida, g'ayritabiiy mavjudotni emas, balki odamlarning hissiy jihatdan yuklangan o'zaro bog'liqligini, ularning ijtimoiy tuzilmalarini anglatadi. Demak, marosimlarda muhim bo'lgan narsa ularning g'ayritabiiy mavjudotlar bilan munosabatda bo'lishida emas,

TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYA

I son, Yanvar

balki ular odamlarning ijtimoiy qaramligini ifodalashning kuchli usulini ta'minlashidir.”

Results. O'zbek va ingliz xalqlarida to'y marosimlar va ritualarga juda qattiq amal qilinadi, masalan, ingliz ruhoniysining o'ziga xos kiyimlari bor, sharob uchun ma'lum bir stakandan foydalanadi, qurbongoh va shamlar yonida turadi va cherkov ko'plab xochlar va boshqa belgilar bilan bezatilgan bo'ladi, cherkovda bo'lib o'tadigan to'y marosimida kelin -kuyovga ruhoniy doimiy holda nasihat qiladi va ushbu so'zlardan biri: “You should take care of each other and keep safe each other like the apple of your eye”/ “Siz bir-biringizga g'amxo'rlik qilishingiz va bir-biringizni ko'z qorachig'i kabi himoya qilishingiz kerak”. Keltirilgan misolda “The apple of one's eye” frazeologik birikmasi ishlatilgan va uning o'zbek tilidagi ma'nosi ko'z qorachig'iday saqlamoq. O'zbek to'ylarida nasihatni nikoh o'qitilayotganda masjidagi domla yoki mulla qiladi va kelinga turmush o'rtog'iga itoat qiling ba'zi hollarda eringizning uyini “Jannat bog'iga aylantiring” deb nasihat qilishadi, bu frazeologizmning ma'nosi turmush o'rtog'ingiz bilan “qo'sha-qaringlar”, “uvali-juvali” bo'linglar va eringiz bilan doim hamroh bo'linglar, degan stereotip fikrlar bilan ham ifodalanishi mumkin.

Shuningdek, o'zbek va ingliz to'y marosimlarida, to'ydan oldin, to'ydagi va to'ydan so'ng bo'ladigan o'ziga xos rituellarga qat'iy amal qilinadi. Masalan, o'zbek tilida to'ydan oldin unashtirish marosimida “non sindirish” frazeologizmi bilan rasman oilalar o'rtasidagi to'y haqida kelishuv ifodalanadi. Yoki, o'zbek to'yidan oldin “oq kiyilgan” turg'un birikmasi bilan ifodalanadigan unashtiruv marosimidan so'ng agar kelinning yoki kuyovning oilasi “to'yni to'xtatish istagida” bo'lsa, bu yomon belgi hisoblanadi va alohida shu bilan bog'liq “oqi buzilgan qiz” degan turg'un birikma mavjud va o'zbek xalqida negativ ma'noga ega. Ingliz tilida bu kabi birikmaga runaway bride/qochib ketgan kelin birikmani taqqoslashimiz mumkin, ammo ma'nosi biroz boshqacharoq bo'ladi, sababi to'yni qoldirish kelinning xohish-ixtiyorida.

Discussion. Xuddi shu tarzda, ingliz to'y marosim va rituellari chuqur ramziylik kasb etadi. Yoki to'ydan oldin erkak kishi tiz cho'kib qizdan uning qo'lini so'rashi juda keng tarqalgan ritual hisoblanib, o'zida sevgi, e'tirof va hurmat ramzlariga egadir. Shuningdek, ushbu marosimning nomi “One knee proposal” turg'un birikmasi bilan ifodalanadi va qo'l so'rash ma'nosini bildiradi. Odatda, o'zbek erkak kishi qizga uylanmoqchi bo'lsa tiz cho'kmaydi, faqat “Menga turmushga chiqasizmi?”, deb so'raydi. Bu kabi ramzlar to'ydagi marosimlar guruhining ko'p yillik mavjudligini ifodalaydi va ular jamlagan ma'no orqali uning o'ziga xosligi va asosiy qadriyatlarini aks ettiradi. Demak, ingliz va o'zbek marosim jarayonida integratsiyalashuvi guruhning mavjudligini va uning ideallashtirilgan o'ziga xosligini yana bir bor tasdiqlaydi. Ayniqsa, er-u xotin deb rasmiy e'lon qilish marosimi harakatlarning

TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYA

I son, Yanvar

ssenariy rivojiga ramziy elementlarning o'zbek nikoh marosimi bilan solishtirish mumkin bo'lgan uyg'unlashuvidan so'ng bo'lib o'tadi masalan, ingliz to'yi e'lon qilinadigan quyidagi frazeologik birkmalar ham ishlatilishi mumkin”before/after the crown/to'ydin oldin/so'ng (about the rite of marriage, marriage)”, “go under the crown/to get married/ chiqmoq”, “take the bride out of the crown– to prevent the marriage with someone”/kinningdir to'yini buzmoq;”cast cloths together/to discard clothes”/kiymlarni yechmoq, “clog together/to remarry (from log– “shoe on a wooden sole”/qayta turmush qurmoq. Shuningdek registry office/davlat idorasi yoki cherkovda va wedding certificate beriladi/nikoh guvohnomasi topshiriladi, o'zbek nikohi esa masjidta yoki kelinning uyida, faqat rasmiy davlat nikohidan so'ng o'qilishi mumkin. Masalan, o'zbek to'ylarda nikoh guvohnomasi topshirish marosimi asosiy to'y bazmidan oldin bo'lib o'tadi, “boshlarini bog'lamoq” yoki “ikkita boshni bitta qilmoq” iboralar bilan ifodalandi, ushbu turg'un birikmalar turmush qurish va nikoh to'yini ifodalaydi. Ushbu turg'un birikmalardan kelib chiqqan ibora ham bor: “boshi bog'lanmagan” ma'nosi turmush qurmagan odamga nisbatan ishlatiladi.

Results. Hulosa o'rnida shuni aytish keraki, o'zbek va ingliz xalqlari to'y marosimlarida o'xshash va shaxslarning xalqaro hamjamiyatini tashkil qiladigan turg'un birikmalar mavjudligi aniqlanmoqda. Bundan tashqari, ba'zi to'y marosimlar guruhning o'ziga xosligini xuddi shunday qisqartiradigan marosimlardagi qadriyatlar va madaniy boyliklar alohida ahamiyatga egadir. Masalan, to'y marosimlarida va turmush bilan bog'liq ingliz maqollari mavjud: If someone says “There is a wedding ceremony in the clouds, ” then the women would soon arrive with their ladders./ Agar kimdir “Bulutlar ichida to'y marosimi bor” desa, ayollar tez orada zinapoyalari bilan kelishadi. Keltirilgan maqolda ayollar to'y marosimlariga munosabati va qiziqishini ta'kidlaydi. O'zbek tilida bunday maqol ham bor: To'yganga to'y, to'ymaganga tomosha. Ushbu maqolda o'zbek xalqining urf-odatlaridagi ziyofat va to'ydagi tomoshalarga e'tibor qaratilgani ta'kidlangan, odatda o'zbek o'ylarida to'yga aytilgan mehmonlardan tashqari, albatta, kutilmagan “tomoshabinlar”ham tashrif buyurishadi.

FOYDALNILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jeffrey C. Cultural pragmatics: social performance between ritual and strategy.- Cambridge: Cambridge University Press, 2009.-p.31.
2. Thierry B., Frédéric Ch., Frédéric R. Global Diplomacy: An Introduction to Theory and Practice.-UK: Springer Nature, 2019.- p 320.
3. Steven L. Political ritual and social integration. Steven Lukes Sociology, Vol. 9, No. 2, May 1975, pp. 289-308.
4. Erving G. Behavior in Public Places.-New-York, NY: Free Press, 1963.- p 6.
5. Lola Uzakova “O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA TO‘Y BILAN BOG‘LIQLEKSIK BIRLIKLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI: INGLIZ TO‘Y MAROSIMIMLARINI O‘RGANISH” "Экономика и социум" №3(106) 2023 www.iupr.ru, стр 329-332
6. Lola Uzakova “O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA TO'Y BILAN BOG'LIQ LEKSIK BIRLIKLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI: INGLIZ TO‘Y MAROSIMIMLARINI O‘RGANISH” SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY 2023/3 (97) <https://buxdu.uz/> 99-102 b.